

Af
Marvede-Hyllinge præstekalds
historie.

Af Erling Petersen.

Ifølge middelalderlig kirkeret var det i overvejende grad de højere kirkelige myndigheder (biskop og pave), der sad inde med retten til at ansætte præster, men tid efter anden kom ogsaa lægfolk til at øve nogen indflydelse paa præstevalget — væsentligst som følge af patronatsretten, der dels gav ret til at foreslaa en præst og dels bestod i at føre tilsyn med kirkegodsets forvaltning. Efter reformationen overgik kaldsretten til sognemenighederne, senere til kongen og undertiden til godsejerne, og i de første aartier efter, at dette var sket, opstod der ofte stridigheder, naar der skulle vælges præst. I ikke saa faa tilfælde maatte kongen gribe ind for at faa tingene til at glide.

Naar et kald blev ledigt, valgte sognemændene syv kaldsmænd, som skulle varetage det fornødne, men tit kneb det dem at enes; værst var det, hvor to sogne havde samme

præst. Undertiden ville da det ene sogn have een præst, det andet sogn en anden.

En saadan situation opstod i 1572, da præsten i Marvede-Hyllinge døde, og en ny skulle kaldes.

Nu havde superintendenten Povl Madsen nogen tid forinden sendt en mand ved navn hr. Mads, som skulle være kapellan hos den gamle svagelige præst, men da denne nu døde, ønskede Marvede sognemænd, som sad inde med kaldsretten, at ansætte hr. Mads som deres sognepræst. Men paa herregaarden Harrested sad Verner Parsbergs efterleverske fru Anne Holck; hun havde jus patronatus til Hyllinge sogn og dermed det første valg, og hun havde til sin sjælesørger kaldet hr. Thomas Madsen, som ogsaa havde superintendentens samtykke til begge sognene, efter at denne paa behørig vis havde eksamineret ham og fundet ham „duelig og god for en Guds ords tjener“. Men de Marvede sognemænd var ikke til sinds at finde sig heri; de klagede til kongen, som den 16. juni 1572 bad superintendenten undersøge sagen og sørge for, at sognene fremdeles blev sammen under een præst; fik de hver sin, ville der være fare for, at man siden ville løbe kongen paa dørene om bedre underhold for præsterne. Ydermere ønskede kongen at blive forskaanet for videre klage i den sag.

Men sognemændene i Marvede ville det anderledes. Da fru Anne Holck ikke ville gaa med til nogen ændring i sin første bestemmelse, og hun fik medhold baade hos superintendent og stiftslensmand, saa tog de sagen i deres egen haand, satte sig op mod hr. Thomas Madsen og ville ikke tilstede, at han gjorde tjeneste i deres kirke; de var vrangvillige og tvære over for ham, ville skille sognene ad og have

en anden præst, ja, de gik saa vidt, at de undsagde ham og truede med at ville lade ham slaa ihjel.

Men dermed havde de halsstarrige bønder ogsaa løbet linen ud. En saadan adfærd kunne ikke tolereres, men indberettedes til kongen, der i et brev, givet paa Skanderborg slot den 6. januar 1573, talte de genstridige haardt til. I brevet henvises til, at de to sogne har været „annexerede til-sammen af arildstid“. Derpaa opremses alle enkeltheder i bøndernes opsætsighed, „hvilket os ikke lidet forundrer, at I eder saadan modvillig dristighed tiltager“. Det paalægges nu strengeligen sognemændene, at de villigt tager hr. Thomas Madsen til deres sjælesørger og giver ham deres aarlige tiende, og hvad anden rente og rettighed de er pligtige at yde deres præst. Men kom der kongen flere klagemaal for øre, og vedblev de at være lige haardnakkede, da ville de blive straffede og miste kongens naade.

Det var rene ord for pengene, og de var ingenlunde spildte paa de Marvede sognemænd, der nu havde at falde til føje. De var jo, naar alt kom til alt, de smaa og ude af stand til at sætte deres vilje igennem.

Alligevel kom de to sogne fra hinanden, men der findes intet oplyst om, hvornaar eller hvordan det skete. Det pud-sige ved denne adskillelse er, at hr. Thomas blev Marvedes præst. Han flyttede ind i præstebolet og blev siddende der uantastet i omved fyrretyve aar. Men Hyllinge fik sin egen præst og havde i den tid, hr. Thomas residerede i Marvede, fire forskellige, hvoraf de to, sjællænderen Hans Hansen og jyden Thomas Christensen, dog kun synes at have været i Hyllinge i korte perioder.

Til trods for den nedgang i indtægter, som sognenes ad-

skillelse var ensbetydende med, sad hr. Thomas dog trygt nok i Marvede, men selvfølgelig slap han ikke fri for modgang og bekymringer. To gange i 1590-erne led han stor skade og afbræk ved ildebrand, og den ene gang gik det hans degn lige saa ilde. For nu at komme nogenlunde over disse uheld erhvervede hr. Thomas hos kongen et brev, stilet til stiftets provster, præster og kirkeværger, med anmodning om, at de ville komme ham til hjælp „hver efter sin gode vilje og kirkeværgerne, eftersom kirken formaar“. Omtrent paa samme tid blev han uenig med skaaningen hr. Oluf Lauritsen, der var præst i Hyllinge. Stridens æble var en aarlig afgift, som i 1602 paa Roskilde landemode endelig tilkendtes hr. Oluf. Endnu i 1610 sad begge disse præstemænd ved deres embeder. Dette aar skrev de under paa den fuldmagt, hvormed provsten og to af herredets andre præster sendtes til København for at deltage i hyldingen af den syv aar gamle prins Christian, men faa aar senere var de begge døde. Oluf Lauritsen efterfulgtes i Hyllinge af fynboen Niels Lunde, og hr. Thomas afløstes af Christoffer Arnoldsen de Fine. Sidstnævnte fandt imidlertid kaldet i Marvede lovlig magert, hvorfor han gik til kongen og berettede, at Marvede sogn var saa ringe, at det ikke alene kunne føde en sognepræst. I 1616 udstedtes et aabent brev, hvorefter Vallensved sogn, naar præsten der var død, skulle være anneks til Marvede, dog skulle præstegaarden følge kronen og af lensmanden lægges ind under Korsør len.

Men præsten i Vallensved, Hans Jensen, der vist nok var søn af den første protestantiske præst i Marvede-Hyllinge, hr. Jens Olsen, havde ikke i sinde at lægge sig til at dø lige straks — i hvert fald ikke for hr. Christoffers skyld. I endnu

16 aar maatte denne ernære sig i sit ringe sogn, som han bedst kunne; først i 1632 døde Hans Jensen — efter i 50 aar at have været præst for Vallensved menighed.

Nu skulle man jo ellers have tænkt sig, at hr. Christoffer var tilfreds, eftersom han maa have faaet sine indtægter mere end fordoblet, men det var ingenlunde tilfældet. Allerede det følgende aar besværede han sig til kongen over, at præstegaarden i Vallensved ikke var fulgt med i købet, og i saa høj grad synes denne landsbypræst at have nydt kongens bevaagenhed, at denne kort efter beordrede præstegaarden udlagt til præsten, dog paa det vilkaar, at præsteenken, Margrethe sal. Hans Jensens skulle bo der paa livstid, frit og uden afgift. Siden kom de Fine og enken forøvrigt paa kant om den understøttelse, han ydede hende, men den strid bilagdes i mindelighed.

Ogsaa i andre tilfælde end de her nævnte føjede kongen hr. Christoffer, naar han besværede sig, saaledes i 1622, da den bjergsomme præst gjorde kvalm over, at han havde saa langt til Antvorskov, at han kun med megen møje kunne faa hentet sit brændsel af skoven. Nu begærede han underdanigst „paa Solte (Saltø) skov sin ildebrand at maatte bekomme“. Kongen bestemte, at han fortsat skulle yde afgiften for brændsel til Antvorskov, men tillod, at han godt kunne hente sit brændsel i Saltø skove, og det blev paa det strengeste forbudt fogeder, embedsmænd og alle andre at hindre „os elskelige hr. Christoffer Arnoldsøn heri“.

Iøvrigt var hr. Christoffer, hvad hans slægtsnavn jo ogsaa tyder paa, af fremmed herkomst. Begge hans forældre var indvandret fra Nederlandene. Faderen, organist Arnoldus de Fine, var født i Antwerpen, og moderen Barbara Hieronymi-

datter var fra Friedland. — Tidligere saas i Marvede kirke en rude med glasmaleri, der forestillede en præst i ornat, og underneden stod: „D. Christophorus Arnoldi“. Paa ruden ved siden af saas hans hustru og lille datter, begge i sørge-dragt, og derunder stod: „Karine her Christophers“, og et glasmaleri i en tredje rude forestillede en person i præste-dragt med en bog i haanden og havde underskriften: „Arnoldus Christoffersen 1629“, velsagtens hr. Christoffers søn.

Sidst paa aaret 1638 døde Christoffer de Fine. Han havde allerede i nogen tid holdt kapellan, vel mest af hensyn til menigheden i Vallensved. Det ser unægtelig ud, som om man i Hyllinge og Vallensved sogne har set hen til de Fines død med nogen forventning; næppe var han kold i sin grav, før sognepræsten i Hyllinge, Hans Mortensen Kolding, skrev til kongen og berettede, hvorledes Marvede og Hyllinge sogne tilforn havde haft samme præst, men var blevet adskilt. Derhos begærede han underdanigst, at sognene igen kom sammen, for Hyllinge alene var saa usseligt et embede, at han ikke med sin bedste vilje kunne holde armoden fra døren, mens Vallensved godt selv kunne underholde en præst.

Kongen henvendte sig nu til lensmanden Wentsel Rotkirch og bispen Jesper Brochmand og bad dem undersøge forholdene og indsende en erklæring derom til kancelliet. Indtil han hørte nærmere, skulle saa hr. Hans tage vare paa kaldet i Marvede.

Lensmanden handlede hurtigt. Allerede tre dage efter skrev han til Jesper Brochmand og anbefalede, at Vallensved fik sin egen præst, og at hr. Hans fik Marvede sogn, han havde allerede længe nok siddet i stor armod. Ogsaa biskoppen gik ind for denne ordning, skønt han nok syntes, kaldet

i Vallensved var noget magert, men han og lensmanden fandt, at det var ikke ubilligt, om den præst, der havde baade Hyllinge og Marvede, aarligt betalte „noget maadeligt“ til præsten i Vallensved.

Men ogsaa i Vallensved var man begyndt at røre paa sig, da budskabet om hr. Christoffers død naaede frem. Sognemændene traadte sammen og enedes om at sende et bøn-skrift til kongen. Heri anmodede de om „at maatte fange deres fattige frihed igen og selv efter ordinansen kalde dem en sognepræst“. Dertil ønskede de at beholde den afdøde præsts kapellan, som var en skikkelig og god mand.

De Vallensved sognemænd støttedes i deres andragende af hofmesteren paa Sorø Akademi, Just Høeg, der den 30. dec. 1638 skrev til kansleren Christen Friis og udmaalede vanskelighederne ved, at Vallensved var anneks til Marvede. Der var en god mil imellem de to kirker, og tit skete det om vinteren, at præsten ved tøbrud og paa grund af „tvende slemme aar“ ikke uden livsfare kunne komme fra den ene kirke til den anden, hvorfor det tit var sket, naar kapellanen gjorde tjeneste i Marvede, at folk i Vallensved var blevet ilde betjent i deres saligheds sag.

Det føjede sig, som baade sognemændene i Vallensved og hr. Hans i Hyllinge havde ønsket. Under 10. februar 1639 bestemte kongen, at Hyllinge og Marvede fremtidig skulle have præst sammen.

Der foreligger dog intet om, hvorvidt Vallensved menighed fik den præst, de bad om, men sandsynligheden taler derfor. Han hed Jens Pedersen Foss og var sognets præst i mere end 30 aar.

Men der er nok ingen tvivl om, at Hr. Hans i Hyllinge

blev kisteglad. I 20 aar havde han og hans kone Inger siddet og suget paa labben i et ringe kald, og nu blev med et slag deres indtægter fordoblet.

Endelig var der jo sket det, at det, som tilforn havde hørt sammen, igen var blevet forenet. Adskillelsens aar var omme.

Kilder:

Ny kirkehistoriske samlinger. Bd. 5.

Kirkehistoriske samlinger. 4. rk. Bd. 3.

Kancelliets brevbøger 1572—1616—1633.

Wibergs præstehistorie.

Stamtavler over slægterne Olivarius og de Fine. 1894.